

OS MÁRTIRES DE ANGUIEIRO

L. de Gereñu Polán

En agosto deste ano cumpríranse 76 desde que, nunha noite de verán, ás catro da madrugada, once seres humanos foron asasinados pola perfidia e o odio. Non se trata aquí de indagar sobre os que premeron o gatillo, nin sobre os que deron as ordes, nin sequera de vulgar o réxime que estaba a nacer naquel verán, e que para España significou unha “longa noite de pedra” que a afundi no atraso e no illamento. Non. Trátase de honrar, tantas veces como sexa necesario, e mentres nos quede un mínimo de dignidade, a once homes, mozos a maior parte deles, pero ningún aínda vello, que sen razón de ningún tipo foron tiroteados no monte Angueiro, na Magdalena.

Na parte alta do Concello de Cangas, desde onde se pode ver a ría cunha perspectiva evocadora, onde mulleres e homes teñen traballado na terra, na madeira das nosas árbores, onde ten ido pastar o gando, neste monte fermoso por natureza pero manchado de sangue aquela madrugada do día 28 de agosto de 1936, tivo lugar unha traxedia que non sería senón unha máis das que sufría España ao longo da súa historia.

Nunha España que era un país dividido polo privilexio que gozaron sempre uns poucos mentres a maioría estaba marxinalizada: esta é a historia do noso país (dá igual que falemos de Galicia, de Andalucía, de Vascongadas ou de Extremadura...). Cando os aires de liberdade sopraban a principios do século XIX houbo quen se opuxo con toda a súa forza (e era moita) porque non se concibía que a xente miúda puidese defender os seus dereitos. Avanzando o século tres guerras civís o ensanguentaron, pero tamén asonadas e golpes de estado, enfrontamentos sen número, represións e levantamentos... E cando o século XX da comezo, xa temos aos obreiros e campesiños en pé: pedindo o que era seu, chamando á porta do Estado para que este atendese os seus reclamos.

Unha monarquía incapaz de modernizar o país, unha ditadura que quedou en nada, unha república que se truncou polo egoísmo duns poucos, pola imprudencia de moitos. E logo, unha guerra civil

que nos levaba de novo o século XIX. Aquí, naquela madrugada tétrica e miserenta, cando todo podería ser o nacente que da comezo a un novo día para traballar e vivir, tornouse nunha masacre que roubou a vida a once homes: digamos aquí os seus nomes; non importa que sexan coñecidos; digámoslos para que nos queden gravados na conciencia, para que nos quede o recordo do seu exemplo, do seu sacrificio: o máis “vello”, Normandino Núñez Martínez, de 46 anos, veciño da rúa do Sol en Cangas, mariñeiro da Confederación Nacional do Traballo, merecía aquela sorte? Normandino estaba acostumado a navegar pola ría, a recibir o sol da mañanciña, a traer o peixe á lonxa; non estaba acostumado a tanto odio. O seu corpo, aparecido o 16 de outubro, esmagado, falaba ás claras dos seus executores.

Secundino Ruibal Villar tiña 38 anos, era canteiro e veciño de Darbo. Estaba casado e a súa compañeira xa non tivo a oportunidade de velo nunca máis. Antonio Ferreiro Núñez tiña 32 anos, canteiro tamén e veciño de Darbo, casado e, ao parecer, detido por unha partida de falanxistas e uns números da Garda Civil o 26 de agosto ás 2 da madrugada na casa dos seus pais. Máis drama aínda, sendo o seu corpo encontrado o 16 de outubro. Sempre de noite, ás agachadas, cando as sombras poden ocultar o delito; pero hai delitos que non se esquecen, hai persoas que non están dispostas a esquecer as vítimas do odio, hai persoas que queremos honralas, telas con nós para que alumeen as nosas vidas, as mesmas vidas que a eles lles truncaron.

E logo están os rapaces Eugenio Bastos Fernández, de 18 anos, mecánico en Barreras, membro das Xuventudes Unificadas, veciño da rúa Rastro en Cangas; Antonio Blanco Rodal tiña 26 anos, mariñeiro, veciño da rúa Sínfulis en Cangas, casado e detido cando regresaba de pescar no peirao. Tamén apareceu o seu corpo o 16 de outubro. Guillermo Fernández Fernández, solteiro, tiña 27 anos, era albanel e membro do Partido Socialista, veciño de Seixo en Darbo, foi detido por falanxistas e a Garda Civil na casa dos seus pais. Que pensarían estes? Cales serían os seus sentimentos?

Estanislao Ferreiro Núñez tiña 24 anos e era canteiro, veciño de Darbo, solteiro e detido tamén por falanxistas e a Garda Civil ás 2 das madrugadas na casa dos seus pais. Daniel González Graña tiña 24 anos, veciño de Cangas, mariñeiro e membro da Confederación Nacional do Traballo, solteiro e detido o 27 de agosto, aparecendo o seu corpo o 16 de outubro. Alejandro Martínez Pazó, con 19 anos, non era o máis novo; canteiro e membro do Partido Socialista, veciño de Darbo e solteiro. José Nores Rodríguez, de 16 anos, que mal fixera? que mal fixeran os demais? Un albanel veciño da rúa Liberdade en Cangas (triste paradoxo!) vivir nunha rúa con tan fermoso nome e morrer sen posibilidade de exercer a liberdade que todo ser humano debe ter recoñecida sen máis.

José Martínez Pazó, casado, tiña 26 anos cando foi asasinado, membro do Partido Socialista e veciño de Darbo. O seu corpo apareceu o día 16 de outubro. Pero, cales son as culpas que caían sobre estes homes, rapaces nalgúns casos? Non hai resposta. Só hai unha obriga pola nosa parte: recordar, ter en conta o sacrificio que fixeron cando traballaban, e o sacrificio que fixeron –contra a súa vontade- cando foron asasinados.

E os corpos insepultos dos que non apareceron? Foron levados a algún lugar para escarnio especial das súas familias ou para que servisen de exemplo a outras comunidades? E se foron soterrados, onde están eses corpos xa esmagados polas pistolas e polo tempo? Reivindicamos a estes homes, a uns e a outros. Reivindicamos as súas familias, que sufriron o desgarramento de perdelos. Reivindicamos unha memoria que non nos deixa porque a memoria é un atributo, unha calidade do ser humano.

Pensaba algún que todo quedaría en nada? Que ninguén se lembraría daqueles feitos? Como é posible esquecer a uns veciños que foron nosos, como nosos son todos os que traballan, os que se esforzan para que o país prospere, para vivir con dignidade? Non, non esquecemos, e facémolo sen ira. Facémolo polo agradecemento que lles debemos, polo recoñecemento que temos para con todos aqueles que morreron vítimas do odio duns poucos.

Non poucas contradicións se deron na guerra

española de 1936. Como toda guerra, hai inxustizas, dramas e traxedias, perdas humanas que non se recuperan; pero a memoria non morre nin pode morrer mentes haxa uns poucos veciños (uns moitos) que queren recuperar aqueles corpos desaparecidos, esmagados unha madrugada no monte Angueiro, na Magdalena, na parte máis alta de Cangas, onde a luz asolaga a vila e as aldeas, e ponas dunha cor dourada no solpor.

Francisco Ferreiro Budiño perdeu a dous fillos aquela noite “negra” que nunca puido ser máis negra para os veciños de Cangas. A el a nosa honra, a nosa estima e o noso recoñecemento. Como tamén o noso recoñecemento a Noelia Molanes, que mantivo viva a memoria destes homes que hoxe honramos. Tamén agradecemos a Santos Castroviejo e Antonio Nores Soliño a súa obra, que consultamos: Historia de Cangas, 1900-1936, Vigo, 1005, A Nosa Terra.